

ÖVERVAKNING AV FÅGLAR PÅ VÄNERNS FÅGELSKÄR

Sammanfattning av inventeringsresultatet 2017

Vänerns fågelskär har inventerats med avseende på häckande fåglar årligen sedan 1994. Undersökningen fokuserar på kolonihäckande måsfåglar (trutar, måsar och tärnor), men även en mängd andra arter noteras under inventeringen. Inventeringsåret 2017 präglades av återhämtning hos de vanligaste måsfåglarna efter de låga siffrorna 2016. Antalen för fiskmå, skratmå och gråtrut vände uppåt men var fortfarande lägre än 2015. Silltrut räknades i ungefär samma antal som under fjolåret medan havstrutens nedgång fortsatte. Fisktärnan ökade jämfört med de senaste åren och har inte varit mer talrik någon gång under inventeringsperioden, medan silvertärnan minskade efter fjolårets toppresultat.

Storskarvens nedgång fortsatte efter fjolårets något bättre resultat. Totalt räknades 1 470 häckande par, den lägsta siffran sedan 2000. Bland de sällsynta häckfåglarna noterades fyra revir av roskarl, tre av skrântärna samt 32 revirhävdande dvärgmåsar, det senare en betydligt lägre siffra än fjolårets 75 fåglar. För första gången hittills noterades trana häckande på ett fågelskär i Vänern.

År 2017 räknade ornitologerna in drygt 29 000 revirhävdande trutar, måsar och tärnor på Vänerns fågelskär, samt en mängd fåglar av andra arter som är mer eller mindre beroende av att häcka nära kolonibildande måsfåglar (se bilaga 1). Totalsiffran för måsfåglarna ligger strax under genomsnittet för hela inventeringsperioden och motsvarar en tydlig återhämtning jämfört med fjolåret.

Särskilt skyddsvärda arter

Fågelarter som är rödlistade i Sverige och/eller listade i Fågeldirektivets bilaga 1 är av särskilt intresse att följa upp inom miljöövervakningen. Bland fåglarna som häckar på fågelskär i Vänern gäller detta vitkindad gås, storlom, trana, roskarl, dvärgmå, silltrut, gråtrut, skrântärna, fisktärna samt silvertärna. Arternas förekomst under 2017 redovisas och kommenteras nedan.

Vitkindad gås fortsätter att öka på Vänerns fågelskär och 2017 års siffra på 73 individer var med god marginal en ny högsta notering under inventeringsperioden, den näst högsta siffran är nu 57 fåglar 2015. Fåglarna var spridda på 22 lokaler i sex av nio skärgårdsområden. På sex lokaler sågs ungar, medan andra revirbeteenden noterades på ytterligare fem lokaler.

Storlom har en långsiktigt stabil förekomst vid Vänerns fågelskär och mycket av den variation mellan åren som noteras kan bero på väderförhållanden under inventeringen där vågor gör att lommar är svåra att upptäcka. Under 2017 räknades 66 revir, den högsta siffran på tio år och den tredje högsta under hela inventeringsperioden.

Trana har inte tidigare kommenterats i årsrapporterna trots att enstaka observationer gjorts vissa år. Under 2017 års inventering noterades den första konstaterade häckningen när ett par i

södra delen av sjön visade sig med en unge. Tranan har ökat markant i Sverige på senare tid och kommer med stor sannolikhet att häcka på fler fågelskär framöver.

Roskarl har visat positiva siffror de två senaste åren med fyra revir 2017 och tre revir 2016, efter fem år med ett eller noll revir. Tre av reviren 2017 noterades i Lurö skärgård och det fjärde i Segerstads skärgård. Arten är naturligtvis fortfarande sårbar i Vänern men resultatet inger hopp inför framtiden.

Dvärgmås har tidigare främst noterats i de nordöstra delarna av Vänern, men under 2017 konstaterades de första revirhävdande fåglarna i Mariestads skärgård och i Lidköpings skärgård. Totalsumman för hela Vänern stannade på 32 revirhävdande individer fördelade på sju lokaler, och det är en klar minskning jämfört med fjolårets rekordnotering på 75 fåglar.

Silltrut räknades i ungefär samma antal som 2016 och summan slutade på 211 revirhävdande fåglar. Detta är den näst lägsta siffran sedan 2004 men ändå strax över medelvärdet för hela perioden eftersom arten var betydligt mer sällsynt under 1990-talet.

Gråtrut är en art som har minskat i hela Sverige under lång tid, liksom i Vänern. Under 2017 noterades 4 775 revirhävdande fåglar, en återhämtning från 2016 års mycket låga notering på 4 133 individer. Trots ökningen kvarstår faktum att artens fem lägsta årssummor sett till hela inventeringsperioden är från de senaste fem åren.

Skräntärna häckade med tre par 2017, precis som 2016. Två av lokalerna var desamma som tidigare men paret som etablerade sig 2016 i den södra delen av sjön, valde i år en annan lokal inom samma område. Vid ringmärkning av ungarna inom Projekt Skräntärna kunde konstateras att en av fåglarna som häckade i Vänern var ringmärkt på Rödkallen i Luleå skärgård.

Fisktärna noterades med det högsta antalet revirhävdande individer under hela perioden, 6 189 ex., dock bara fem fåglar fler än tidigare toppnoteringen från 2014. Arten har tveklöst en starkt positiv långtidstrend i Vänern. Årets största koloni låg i Mariestads skärgård och omfattade 360 fåglar.

Silvertärna var mycket talrik under 2016 medan 2017 års resultat var mer i paritet med de senare åren och 1 013 revirhävdande individer noterades. Långtidstrenden för silvertärnan är onekligen mycket positiv, under 1990-talet var den högsta noteringen strax under 400 fåglar.

Andra intressanta arter

Storskarv började häcka i Vänern 1989 och antalet fåglar steg kraftigt under 1990-talet och första halvan av 2000-talet till den högsta noteringen 2006. Beståndet var sedan stabilt några år innan en minskande trend inleddes 2010. Under 2017 noterades 1 470 revir i 13 kolonier, den lägsta siffran sedan 2000 och populationens nedgång fortsätter således.

Snatterand förekommer spritt på Vänerns fågelskär, främst i de östra delarna av sjön, och under inventeringen 2017 noterades 19 individer. Arten hade sina högsta siffror hittills för ungefär tio år sedan då flera år gav resultat på 30 eller fler fåglar i sjön. Årets notering är ändå en bit över medelvärdet för hela perioden.

Vigg noterades med 26 fåglar under 2017, vilket är strax över medelvärdet för hela perioden. Fåglarna var spridda på tio lokaler med den geografiska tyngdpunkten i Kristinehamns skärgård.

Skrattmås återhämtade sig rejält efter den låga siffran på 4 113 revirhävande fåglar 2016 och 2017 års resultat blev 5 880 individer. Detta är ändå det näst sämsta resultatet under den senaste 10-årsperioden men bara 200 fåglar under medelvärdet för hela perioden.

Strandskata noterades med 85 revir på Vänerns fågelskär, det tredje bästa resultatet under hela inventeringsperioden och arten har en tydligt positiv långtidstrend.

Rödbena noterades med två revir för tredje året i rad och precis som tidigare återfanns fåglarna i den nordöstra delen av sjön.

Drillsnäppa ökade jämfört med fjolåret och 89 revir noterades 2017, vilket är en återgång till normal nivå sett till de senaste tio åren. Arten var inte lika talrik i början av inventeringsperioden, varför årets resultat även är en bra bit över medelvärdet för hela perioden.

Fördelning mellan olika skärgårdsområden

Ett fenomen som är tydligt tack vare den långa serien av totalinventeringar av kolonihäckande måsfåglar på Vänerns fågelskär är att olika arter häckar i mycket skiftande antal inom de nio delområdena mellan åren (se bilaga 2), troligtvis beroende på väder, födotillgång och andra yttre förhållanden när häckningen inleds. Mellan 2016 och 2017 var skillnaderna mindre dramatiska än brukligt men omflyttningar bland fisktärnorna var ändå avsevärda, med större uppgångar i Vänersborgsviken och Djurö skärgårdar. Skrattmåsens ökning märktes tydligt i sex olika delområden medan arten faktiskt minskade ganska mycket i Mariestads skärgård, trots ökningen i sjön som helhet. En fördjupad analys över förändringar hos olika arter i de nio delområdena och yttre förhållanden skulle säkert ge mycket intressanta resultat.

Alla som medverkat till att inventeringen kunde genomföras under 2017 tackas varmt för goda insatser!

För Vänerns vattenvårdsförbund samt Länsstyrelserna i Värmlands och Västra Götalands län.

Jan Rees
Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
jan.rees@lansstyrelsen.se
010-224 73 05, 0706-73 91 24

Bilagor

1. Sammanfattning av inventeringsresultaten för Vänern åren 1994–2017.
2. Procentuell förändring av antalet revirhävande individer hos de sju vanligaste måsfåglarna i olika delområden, samt i Vänern totalt mellan åren 2016 och 2017.
3. Inventeringsresultat för område 1–9 år 2017.

Sammanfattning av inventeringsresultaten för Vänern åren 1994-2017

Artnamn	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Knölsvan	16	15	13	19	16	5	10	13	43	28	42	36	26	24	13	33	36	23	30	24	31	24	29	38
Sångsvan			1																		2		1	1
Grågås	7	30	113	8	31	8	17	56	36	29	103	130	150	219	245	1164	1107	680	661	1330	128	577	380	911
Kanadagås	519	648	398	345	698	474	716	533	582	714	358	283	725	402	368	677	451	470	642	392	726	335	325	331
Vitkindad gås	6	4	5	8	14	18	19	22	5	12	9	16	14	7	17	17	8	14	29	34	25	57	39	73
Bläsand	2	9	5	6	1	11	1	2			5		14	12	1	14	8	4	6	9	2		14	1
Snatterand		2	4	10	3	5	13	9	8	2	4	6	17	37	23	34	23	30	16	25	8	20	11	19
Kricka	3	3	9	1	19	22	5	2	47	5	5	5	26	89	22	30	5	24	47	59	49	32	71	31
Gräsand	107	106	130	149	94	152	208	220	128	152	161	136	207	179	127	211	182	119	150	269	127	97	180	207
Stjärtand														1										
Årta								1						1		1					2		1	
Skedand		2			1	1	2		2			1			2							1	2	
Brunand		1	1			1		4					3						2					
Vigg	7	3		11	24	40	23	29	6	24	24	40	17	46	24	19	6	31	17	40	8	45	30	26
Ejder		1				2					1	2	1	1	1		1	1	1				1	1
Knipa	25	17	9	34	25	36	30	22	31	31	63	41	29	56	40	45	51	37	38	34	58	18	17	34
Småskrake	231	282	276	285	335	223	283	291	357	374	375	463	584	625	455	412	443	428	471	459	401	440	418	414
Storskrake	100	55	89	108	62	46	54	61	63	46	56	52	56	82	28	48	32	29	26	30	35	48	24	60
Storlom	64	61	51	37	64	59	54	50	60	60	48	63	70	70	60	58	57	42	56	42	38	52	50	66
Skäggdopping	12	23	4	15	15	7	4	31	18	22	29	32	13	23	23	17	16	19	37	69	17	25	55	57
Storskarv	288	403	579	796	958	1094	1140	1534	1647	1971	2289	2919	3139	2869	3089	2973	2874	2502**	2185	2137	1928	1555	1690	1470
Gråhäger	5	8	6	7	6	8	10	12	11	22	13	17	10	9	8	8	6	8	7	8	4	5	3	3

Siffror med fet stil anger antal revirhävande individer.

Siffror med fet + kursiv stil anger antal revir.

Övriga siffror anger antal individer (utan utvärdering av ev. revirbeteende).

Endast arter som bedöms som möjliga häckfåglar på Vänerns fågelskär redovisas i tabellen.

Bilaga 1 (sid 2)

Artnamn	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sothöna									2	6	1	3	1	1	3	4		1	2	1		3	2	2
Trana									2	2				2					2				2	1+2
Strandskata	50	67	48	65	57	68	57	58	62	66	59	68	64	60	73	54	82	76	94	87	70	76	84	85
M. strandpip			2	1	2	1			1	2	2	2	1		1	1	1	2	5	1	1		2	
St. strandpip				1					1			1		1	1		1	2	1	1	1			
Tofsvipa				1	4		1		7	8	7	8	8	11	22	9	13	7	13	12	14	7	12	11
Storspov											1													
Rödbena	1														1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Drillsnäppa	68	48	48	68	85	52	63	44	72	72	75	75	105	103	71	86	89	98	86	83	90	92	74	89
Roskarl	11	12	11	9	10	4	4	9	6	3	1		1		1	2	5	1		1	1	1	3	4
Kustlabb	1	1	1			1		1									2							
Dvärgmås	5	3	16	11	94	16	1		18	1+58	2+26	6+14	8+20	8+82	5+120	8+59	15+20	15+29	22+30	22+8	40+25	35+17	75+16	32+2
Skrattmås	2134	4925	4777	5590	6521	5366	4412	3591	5845	6713	5120	7435	7789	8086	7129	7717	8624	6775	7497	6839	6933	6129	4113	5880
Fiskmås	8333	9645	9262	9364	10402	11049	10509	10264	11380	11802	10435	13975	12511	14349	11390	12313	14448	13336	14076	10753	11737	11250	9243	10604
Silltrut	75	97	102	86	149	192	131	175	200	209	187	220	268	293	234	305	287	303	297	230	195	289	218	211
Gråtrut	6556	7617	7501	7589	7877	8137	7021	7460	8283	7580	6603	6837	6112	6947	5454	6594	6952	5939	5638	4704	4837	5124	4133	4775
Havstrut	776	860	778	755	812	693	753	683	788	708	683	709	738	757	635	631	611	533	534	546	518	558	574	544
Skräntärna	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1+2	2	2	3	3
Fisktärna	3095	3024	3185	3804	3474	3095	3612	3185	4411	4553	5446	4479	5245	5880	6114	5806	5418	5288	4767	4899	6184	5165	5384	6189
Silvertärna	227	272	287	345	322	387	625	384	558	522	436	520	654	809	768	800	901	1011	891	1007	922	1008	1282	1013
Småtärna														1	1			1						
Svarttärna	4	2		1		1	1		2		1+1	1	3	1+4	1	1+1						1		

Siffror med fet stil anger antal revirhävande individer.

Siffror med fet + kursiv stil anger antal revir.

Övriga siffror anger antal individer (utan utvärdering av ev. revirbeteende).

Endast arter som bedöms som möjliga häckfåglar på Vänerns fågelskärr redovisas i tabellen.

* I 2011 års resultat ingår en skattning (medelvärde för åren 2008-2010) av olika arters förekomst i område 1 och sydligaste delen av område 2 som inte inventerades 2011 (se dock storskarv).

** Storskarv totalinventerad även 2011.

BILAGA 2

	1 Vänersborgsviken	2 Köpmannebro-Tösse skärgård	3 Lurö-Millesviks skärgård	4 Segerstads skärgård med Kattfjorden	5 Karlstad-Kristinehamns skärgård	6 Åråsviken	7 Mariestads skärgård	8 Djurö skärgård	9 Lidköpings skärgård med Kinnevikens	Vänern totalt
Skrattmå	+24	+307	+63	+34	+49	+79	-38	-		+43
Fiskmå		+18	+16			+	+34	+17	+35	+15
Silltrut	+				+	+	-	S	-	-3
Gråtrut	-22		+57			-	+30	+	+28	+16
Havstrut	-	-	-14		-11	+		-	+	-5
Fisktärna	+70	+41	-14	-15		-48	+51	+124		+15
Silvertärna	+	-	-17		-40	S	-	+	+	-21

Procentuell förändring av antalet revirhävdande individer hos de sju vanligaste måsfåglarna i olika delområden, samt i Vänern totalt mellan åren 2016 och 2017. För de olika områdena redovisas endast förändring på >10 %. Då <100 individer ligger till grund för beräkningen anges förändring på >10 % endast med + eller -. S = inga revirhävdande individer i området 2016 och 2017. s = inga revirhävdande individer i området 2017.

Vänersborgsviken

Sammanfattning 2017

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Knölsvan	16	4	4		
Grågås	463				
Kanadagås	71				
Kricka	2	1	1		
Gräsand	37	35	2		
Knipa	9		3		
Småskrake	38	18	18		
Storskrake	21	1	6		
Storlom	3			2	
Skäggdopping	16			8	1
Storskarv					771
Havsörn					1
Fiskgjuse					6
Strandskata	8			5	13
Drillsnäppa	7			5	
Skrattmås	763				122
Fiskmås	997				371
Silltrut	16				9
Gråtrut	123				175
Havstrut	20				7
Skräntärna	2			1	
Fisktärna	518				4
Silvertärna	58				
Tordmule					1
Kråka	4			3	7

Köpmannebro-Tösse skärgård

Sammanfattning 2017

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Knölsvan	3				1
Grågås	91				
Kanadagås	60				
Vitkindad gås	11				
Kricka	2	1	1		
Gräsand	25	20	5		
Knipa	10				
Småskrake	43	23	20		
Storskrake	23	2	5		
Storlom	23			13	
Skäggdopping	15			8	2
Storskarv				240	254
Havsörn					1
Brun kärrhök		1			1
Fiskgjuse	6			3	
Lärkfalk					2
Trana					2
Strandskata	13			8	
Drillsnäppa	15			12	
Skrattmåås	915				13
Fiskmåås	2814				161
Silltrut	67				
Gråtrut	446				2
Havstrut	75				2
Skräntärna	2			1	1
Fisktärna	376				26
Silvertärna	29				
Kråka	15				7
Korp					2

Lurö-Millesviks skärgård

Sammanfattning 2017

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	1				
Grågås	66				
Kanadagås	30				
Vitkindad gås	8				
Gräsand	18	11	7		
Knipa	2		2		
Småskrake	64	33	31		
Storlom	40			22	
Storskarv				115	6
Fiskgjuse	4			2	
Strandskata	21			11	
Tofsvipa	6			3	
Drillsnäppa	23			17	
Roskarl	6			3	
Skrattmåås	370				7
Fiskmåås	1618				9
Silltrut	8				
Gråtrut	959				
Havstrut	119				
Fisktärna	673				2
Silvertärna	133				3
Stenskvätta	1	1			
Kråka	2				3

Segerstads skärgård med Kattfjorden

Sammanfattning 2017

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Grågås	192				
Kanadagås	49				
Vitkindad gås	13				
Snatterand	3	1	2		
Kricka	9	7	2		
Gräsand	15	6	9		
Ejder	1		1		
Knipa	3	1	2		
Småskrake	78	38	40		
Storlom	11			8	
Skäggdopping	2			1	
Storskarv				48	12
Sothöna	1			1	
Strandskata	26			16	
Tofsvipa	4			3	
Sandlöpare					2
Drillsnäppa	17			13	
Roskarl	1			1	
Dvärgmås	2				
Skrattmås	334				6
Fiskmås	1525				12
Silltrut	26				
Gråtrut	732				
Havstrut	59				4
Fisktärna	274				8
Silvertärna	234				
Stenskvätta	1	1			
Kråka	1				

Karlstad-Kristinehamns skärgård

Sammanfattning 2017

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Knölsvan	3				
Sångsvan	1				
Grågås	7				
Kanadagås	33				
Vitkindad gås	5				
Snatterand	4	2	2		
Kricka	4	4			
Gräsand	36	19	11		
Vigg	23	13	5		
Knipa	5		5		
Småskrake	61	23	29		
Storskrake	6	1	5		
Storlom	13			7	
Skäggdopping	15			8	
Storskarv				152	40
Gråhäger					1
Fiskgjuse	2			1	
Lärkfalk	1			1	1
Sothöna	1			1	
Strandskata	13			9	
Tofsvipa	1			1	2
Rödbena	3			2	
Skogssnäppa					1
Drillsnäppa	15			12	
Dvärgmås	21				2
Skrattmås	1652				17
Fiskmås	883				30
Silltrut	3				
Gråtrut	617				18
Havstrut	109				20
Fisktärna	1130				6
Silvertärna	408				11
Sådesärila	2				
Stenskvätta	2				

Åråsviken

Sammanfattning 2017

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Knölsvan	2	1	1		
Kanadagås	3				
Gräsand	17	12	5		
Småskrake	7	3	4		
Storskrake	2		2		
Storlom	4			2	
Storskarv					130
Strandskata	2			1	
Drillsnäppa	6			4	
Dvärgmås	1				
Skrattmås	852				
Fiskmås	42				
Silltrut	1				
Gråtrut	3				
Havstrut	4				
Fisktärna	166				

Mariestads skärgård

Sammanfattning 2017

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Knölsvan	2				
Grågås	70				
Kanadagås	20				
Vitkindad gås	6				
Prutgås	1				
Snatterand	10	6	4		
Kricka	8	5	2		
Gräsand	39	23	5		
Vigg	2	1	1		
Knipa	5		1		
Småskrake	62	33	21		
Storskrake	1		1		
Storlom	5			4	
Storskarv				519	7
Strandskata	25			16	
Tofsvipa					13
Drillsnäppa	12			12	
Dvärgmåås	2				
Skrattmåås	249				6
Fiskmåås	565				7
Silltrut	3				
Gråtrut	1126				75
Havstrut	49				1
Fisktärna	1351				12
Silvertärna	23				
Kråka	1				5
Korp					4

Djurö skärgård

Sammanfattning 2017

<i>Art</i>	<i>Antal</i>	<i>Hane</i>	<i>Hona</i>	<i>Revir</i>	<i>Ej häckande</i>
Grågås	1				
Kanadagås	9				
Kricka	6				
Gräsand	3	2	1		
Småskrake	30	7	6		
Storlom	4			2	
Storskarv					4
Fiskgjuse	2			2	
Strandskata	6			4	
Drillsnäppa	4			3	
Skrattmås	97				4
Fiskmås	279				3
Gråtrut	109				1
Havstrut	7				
Fisktärna	663				3
Silvertärna	62				

Lidköpings skärgård med Kinnevik

Sammanfattning 2017

Art	Antal	Hane	Hona	Revir	Ej häckande
Knölsvan	13				
Grågås	22				
Kanadagås	57				
Vitkindad gås	30				
Bläsand	1				
Snatterand	2				
Gräsand	19	6	2		
Vigg	1				
Sjööorre	2				
Knipa	1				
Småskrake	43	9	17		
Storskrake	9				
Storlom	10			7	7
Skäggdopping	1			1	5
Storskarv				396	36
Gråhäger				3	
Lärkfalk					1
Trana	2			1	
Strandskata	30			16	
Tofsvipa	6			4	3
Rödbena					1
Drillsnäppa	21			13	
Dvärgmåås	6				
Skrattmåås	648				
Fiskmåås	1892				11
Silltrut	87				
Gråtrut	660				
Havstrut	102				2
Skräntärna	2			1	
Fisktärna	1038				5
Silvertärna	66				
Sädesärta	6				
Kråka	1				11